

# Základy filozofie

epistemologie

**Tomáš Ondráček**

**[ondracek.t@mail.muni.cz](mailto:ondracek.t@mail.muni.cz)**

Faculty of Economics and Administration, Masaryk University

# HLAVNÍ OTÁZKA

Co lze poznat?

- Jaké jsou způsoby poznání?
- Jaká je jistota poznání?
- Jaké věci jsou poznatelné?
- ...

# skepticismus

(A Brief History of Philosophical Skepticism, 2019)



# POZNÁNÍ

tradiční pojetí

Poznání je  
**dostatečně ospravedlněné**  
**pravdivé**  
přesvědčení.

# Gettierovy problémy

(Gettier, 1963)

- problémy způsobů ospravedlnění
  - vztah mezi důvody a závěrem
- problémy pravdivosti
  - Lze znát pouze pravdu?
- epistémické štěstí
  - zkoušení studentů

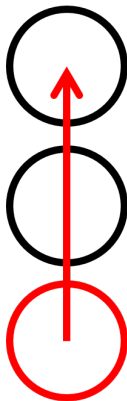


# OSPRAVEDLNĚNÍ

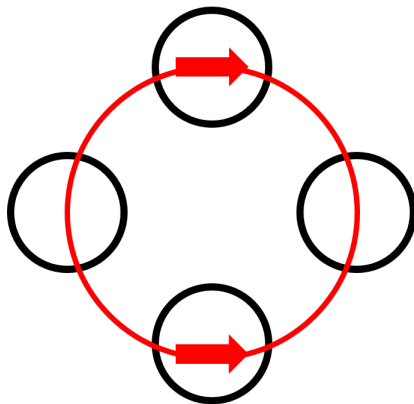
## Agrippovo/Münchhausenovo trilema

Jak lze ospravedlnit  
(zdůvodnit) naše tvrzení?

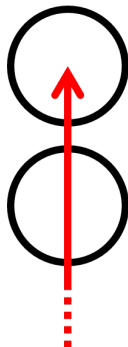
# fundacionalismus



# koherentismus



# infinitemus

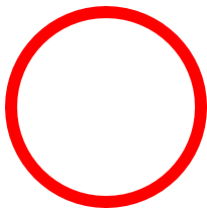


# specifikace

- NÁROČNOST
  - silný/slabý
- ČISTOTA
  - čistý/smíšený
- DOSTUPNOST
  - diachronní/synchronní
- VZNIK
  - transmisivní/emergentní

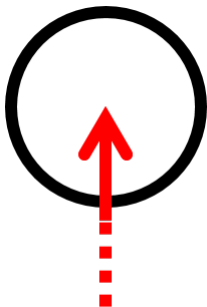
# ZPŮSOBY POZNÁNÍ

**apriorní**





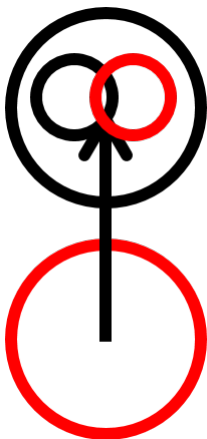
# aposteriorní



# analytické

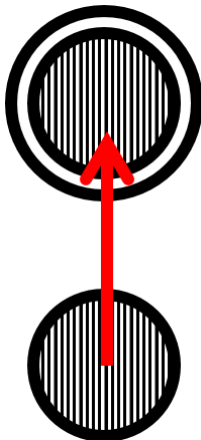


# syntetické

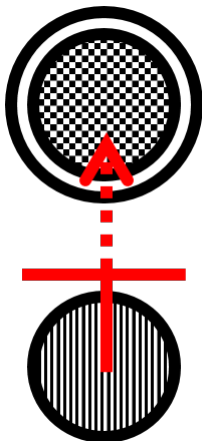


- Svět je.
  - Svět je a má strukturu.
  - Svět je a nemá strukturu.
- Svět není.

# realismus přímý



# realismus nepřímý



# základní přístupy

empirismus | racionalismus | konstruktivismus

# ZDROJE POZNÁNÍ



# percepce

## procesy

čítí → počitek  
vnímání → vjem

# argument ze smyslové nedokonalosti

## ■ ILUZE

- Mylná vnímání, která mají v základu skutečný podnět a zpravidla jsou způsobeny fyzikálními zákonitostmi prostředí.

# argument z halucinace

## ■ HALUCINACE

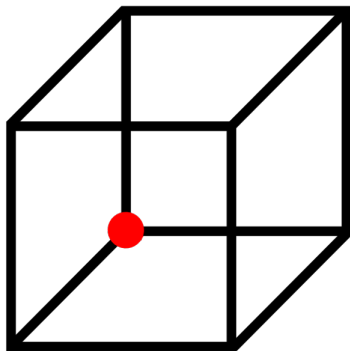
- Mylná vnímání, která nemají žádný reálný podnět.

# argument ze smyslového klamu

- KLAMY

- Mylná vnímání, která jsou dána nedokonalostí smyslů.

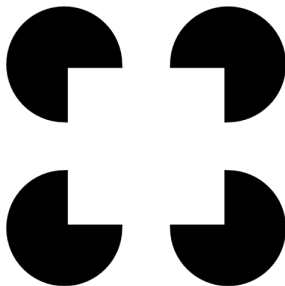
## argument ze smyslového klamu



# argument z neexistujících objektů

- NEEEXISTUJÍCÍ OBJEKTY
  - Mylná vnímání, která jsou dána především kulturně a jsou založena na percepčních schématech.

## argument z neexistujících objektů





# argument z perspektivy

- pozice božského oka

# argument z perspektivy

- Kauzální nebo vědecký argument
- Pragmatické argumenty
- Evoluční argument

# introspekce

# introspekce

- René Descartes
  - metodologická skepse
- Behaviorismus
- Ludwig Wittgenstein

# paměť

# model paměti



# problémy s pamětí

- UKLÁDÁNÍ
  - déjà vu (déjà entendu, déjà éprouvé, etc.)
- UCHOVÁNÍ
  - efekt spáče (sleeper efekt)
- VYBAVOVÁNÍ
  - vzpomínkový klam
  - konfabulace
  - kryptomnézie

# rozvažování



# rozvažování

- myšlenkové experimenty

Př. (Bostrom, 2003):

- Lidstvo zanikne dříve, než dosáhne posthumánní fáze.
- Žádná posthumánní civilizace nebude mít zájem simulovat své předky.
- Žijeme v počítačové simulaci.

video

# svědectví

# svědectví

- Aristotelés

# SKEPTICISMUS

# radikální skepticismus

- George Berkley
- David Hume

# metodologický skepticismus

- René Descartes
- Edmund Husserl

# falibilismus

- Karl Raimund Popper

# DALŠÍ TÉMATA



- Epistemologie ctnosti
- Naturalizovaná epistemologie
- Náboženská epistemologie
- Morální epistemologie
- Sociální epistemologie
- Feministická epistemologie

# SHRNUTÍ A ZÁVĚR

## Co si odnést?

Je třeba být opatrný při zkoumání.

# důležité pojmy a koncepty I

## POJMY

- poznání/znalost
- fundacionalismus
- koherentismus
- infinitismus
- internalismus/externismus
- apriorní/aposteriorní
- analytické/syntetické

# důležité pojmy a koncepty II

## KONCEPTY

- Gettierův problém
- Agrippovo (Münchhausenovo) trilema
- ontologické předpoklady poznání
- Realismus
- Percepce
- Introspekce
- Paměť
- rozvažování
- svědectví

# důležité pojmy a koncepty III

## PROBLÉMY

- Jak lze něco zdůvodnit?
- Jaké jsou problémy přímého poznávání?
- Jaké jsou zdroje poznávání?

# ZDROJE

- Aikin, S. (2010). Epistemology and the regress problem. Routledge.
- BonJour, L. (2009). Epistemology: Classic problems and contemporary responses. Rowman & Littlefield Publishers.
- Bostrom, N. (2003). Are we living in a computer simulation? *The Philosophical Quarterly*, 53(211), 243–255.
- A Brief History of Philosophical Skepticism. (2019, October). Existential Comics. Retrieved from <http://existentialcomics.com/comic/310>
- Eysenck, M. W., & Keane, M. T. (2008). Kognitivní psychologie. Academia Praha.
- Gettier, E. L. (1963). Is justified true belief knowledge? *Analysis*, 23(6), 121–123.
- Klein, P. (2007). Human knowledge and the infinite progress of reasoning. *Philosophical Studies*, 134(1), 1–17.

Tato prezentace vznikla za podpory  
Fondu rozvoje Masarykovy univerzity  
Projekt: MUNI/FR/1266/2017  
Inovace výuky filozofie a etiky pro studenty ESF



**M A S A R Y K O V A**  
**U N I V E R Z I T A**